

**MAKTABGACHA TA'LIM TALABALARIDA
BOSHQARUVCHANLIK SIFATLARINI SHAKLLANTIRISH YO'LLARI**

O'rinova Feruza O'ljayevna
Farg'ona davlat universiteti,
maktabgacha ta'lim kafedrası professori, p.f.n

Karimova Gulzoda Ma'rufjon qizi
Maktabgacha ta'lim kafedrası magistri

Annotatsiya

Talabalarda boshqaruvchanlik sifatlarini shakllantirish va rivojlantirish nafaqat psixologik-pedagogik, balki ijtimoiy muammo sifatida ham o'ziga xos dolzarblik kasb etadi. Ushbu maqolada maktabgacha ta'lim jarayonida talabalarda boshqaruvchanlik sifatlarini shakllantirish va rivojlantirish yo'llari yoritilgan.

Аннотация

Формирование и развитие управленческих качеств у студентов является не только психолого-педагогической, но и социальной проблемой. В данной статье описаны пути формирования и развития управленческих качеств у школьников в период дошкольного образования.

Abstract

The formation and development of management qualities in students is not only a psychological-pedagogical, but also a social problem. This article describes ways to form and develop management qualities in students during preschool education.

Kalit so'zlar: menejment, boshqaruv madaniyati, kompetensiyviy yondashuv, tashabbuskor va liderlik, Jamoa, intellektual, rahbar-lider.

Ключевые слова: менеджмент, культура управления, компетентностный подход, инициатива и лидерство, команда, интеллектуал, менеджер-лидер.

Keywords: management, management culture, competence approach, initiative and leadership, team, intellectual, manager-leader.

Bo'lajak tarbiyachilarni boshqaruv madaniyatining ilmiy yo'nalishlarini belgilash va uni amalga oshirish uchun mutaxassislarni tayyorlash bizga tadqiqot muammosining pedagogik masalalarini o'rganishga kirishish va maktabgacha ta'lim tashkilotida ishlaydigan boshqaruv kadrlarining boshqaruv madaniyatining mohiyatini aniqlashga imkon berdi. Muammoning ko'p bosqichliva ko'p qirrali xususiyatini inobatga olgan holda o'rganish - kasbiy faoliyatga kompetensiyviy yondashuvning mohiyatini ochib berishdan va maktabgacha ta'lim tashkilotlari uchun mutaxassislarni tayyorlashdan, asosiy tadqiqot tushunchalari – boshqaruv madaniyati va madaniyatlikni aniqlashdan, so'ngra maktabgacha ta'lim tashkilotidagi boshqaruv kadrining kasbiy madaniyatining tarkibiy qismi sifatida boshqaruv madaniyatining psixologik-pedagogik xususiyatlarini aniqlashdan iboratdir.

Talabalarda boshqaruvchanlik sifatlarini shakllantirish va rivojlantirish nafaqat psixologik-pedagogik, balki ijtimoiy muammo sifatida ham o'ziga xos dolzarblik kasb etadi. Bugungi kunda boshlang'ich sinflarda talabalarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish, dunyoqarashlarini kengaytirish, ularni milliy va umuminsoniy qadriyatlar ruhida tarbiyalash qay darajada ahamiyat kasb etayotgan bo'lsa, ularda boshqaruvchanlik sifatlarini shakllantirish ham shu qadar muhim vazifa hisoblanadi. Binobarin, talabaarda maktabgacha ta'limdarvridanoq boshqaruvchanlik sifatlarini shakllantirish, mustaqil fikrlash qobiliyati hamda muloqotga tez kirishuvchan bo'lishlariga erishish ularning kelajakda demokratik jamiyatning faol a'zolari bo'lib voyaga etishlarini ta'minlovchi omillardan biri sanaladi.

Maktabgacha ta'lim talabalarida boshqaruvchanlik sifatlarini shakllantirishda ularning yosh, psixologik va fiziologik xususiyatlari, shuningdek, layoqat, qiziqish va qobiliyatlarini inobatga olish kutilgan natijaning qo'lga kiritilishiga yordam beradi.

Boshqaruvchanlik layoqatiga egalik shaxsning jamoa faoliyatini uyushtirish, ijtimoiy, shu jumladan, ma'naviy ma'rifiy tadbirlarni tashkil etishda tashkiliy masalalarni muvaffaqiyatli hal qilish, tadbirlarni metodik jihatdan maqsadga

International Conference on Economics, Finance, Banking and Management

Hosted online from Paris, France

Website: econfseries.com

24th October, 2025

muvofiq o'tkazilishini ta'minlash hamda tadbirlar jarayonida har bir ishtirokchi tomonidan muayyan vazifalarning bajarilishkga rahbarlik qilish ehtiyojining mavjudligini ifodalaydi. Jamoa faoliyatini uyushtirishda tashkilotchi shaxs o'z zimmasiga muayyan majburiyatlarni olish, mas'uliyatni chuqur his etish, dadil harakatlanish, berilgan so'z (va'da)da qat'iy turish, har bir a'zoga nisbatan talabchan bo'lish, jarayon natijasi uchun javobgarlik hissini tuyish kabi sifatlarni o'zida namoyon eta olishi lozim.

O'qituvchilar maktabgacha ta'lim talabalarini o'yin, mehnat va o'quv faoliyatida erishayotgan eng oddiy muvaffaqiyatlari uchun ham rag'batlatirib borishlari ularda o'z imkoniyatini munosib baholash, o'z kuchiga ishonish, mustaqillik, tashabbuskorlik va maqsadga intiluvchanlik kabi sifatlarni shayutaantirishga sezilarli ta'sir ko'rsatadi.

Maktabdagi faoliyatlari davrida o'qituvchilar tomonidan maktabgacha ta'lim talabalarini o'z atrofida tengdoshlarini ergashtira olish, topshirilgan vazifani bajarishda mas'uliyatli bo'lish, bajarilgan ishlar natijasi haqida mas'ul sub'ektlarga o'z vaqtida hisobot berib borish, yo'l qo'yilgan kamchiliklarni tez anglash, xatolarni tan ola bilish va uni bartaraf etishda tashabbus ko'rsatish va bu yo'lda mustaqil harakat qilishga izchil ravishda o'rgatib borish pedagogik jihatdan samarali hisoblanadi.

Boshqaruvchanlik zamonaviy, ishbilarmon shaxsga xos sifatlar majmui sanaladi. Ingliz olimi F.Teylorning fikriga ko'ra, zamonaviy shaxs qiyofasida aql-idrok, maxsus ma'lumot hamda texnikaviy bilimlarga egalik, chidamlilik, bardoshlilik, xushmuomalachilik, ta'sirchanlik, qat'iyatlilik, xaqiqatgo'ylik, mulohazakorlik kabi sifatlar namoyon bo'ladi.

Boshqaruv sohasida faoliyat yuritayotgan olim A.Fayol tashkilotchi shaxs, eng avvalo, uzoqni ko'ra olish qobiliyatiga ega bo'lishi zarurligini uqtiradi. Uzoqni ko'ra olish qobiliyati negizida jamoa ijtimoiy faoliyatini tashkil etish layokati, mustaqkam sog'lik, intellektual salohiyat, jismoniy barkamollik, yuksak madaniyatlilik va axloqyailik. Muallifning fikricha, boshqaruvchanlik sifatlari jamoani uyushtira olish, mutaxassis (kadr)larni joy-joyiga qo'yish, istiqbolda hal etiluvchi vazifalar (uyushtiriluvchi tadbirlar)ni rejalashtirish, qat'iy nazoratni yo'lga qo'yish bilan xarakterlanadi. Shaxsda boshqaruvchanlik sifatlari muayyan psixologik

xususiyatlarning namoyon bo'lish jarayonida shayudadanadi.

Xalqaro ilg'or tajribalarga asosan, AQSH, Angliya, Germaniya, Rossiya, Janubiy Koreya kabi mamlakatlarning maktabgacha ta'lim tizimida boshqaruv jarayonini kompetensiyaviy yondashuv asosida loyihalashni amalga oshirishning ilmiy asoslangan metodik tizimini yaratish borasida salmoqli amaliy natijalarga erishilgan. Shunga ko'ra, raqobatbardosh, malakali, tashabbuskor va liderlik ko'nikmalariga ega bo'lgan bo'lajak tarbiyachilarni tayyorlashda oliy ta'lim tizimida egallagan nazariy bilimlarni boshqaruv amaliyotida qo'llay olish ko'nikmalarini rivojlantirish katta ahamiyat kasb etadi. Shu sababdan mutaxassislarining boshqaruv faoliyatlarida umumkasbiy va mutaxassislikka doir muammolarga yechim topish va amalga tatbiq etishda boshqaruv madaniyatini shakllantirish muhim o'rin egallaydi. Shu nuqtai nazardan bo'lajak mutaxassislarini boshqaruv faoliyatiga tayyorlashda hamda ularning tashabbuskorlik, liderlik kabi rahbarlikning o'ziga xos jihatlarini rivojlantirish uchun boshqaruv madaniyatini shakllantirishga alohida e'tibor qaratish zarur hisoblanadi.

Ushbu muammoning yechimi muqarrar ravishda maktabgacha ta'lim tashkiloti mutaxassisining kasbiy faoliyati va maktabgacha ta'lim tashkilotining mutaxassisini kasbiy tayyorgarligi jarayoniga kompetensiyaviy yondashuvni ochib beradigan g'oyalar va nazariy prinsiplarga murojaat qilishni amalga oshiradi. Kompetensiyaviy yondashuv - bu ta'lim natijalariga yo'naltirilgan yondashuv va natijasi o'rganilgan ma'lumotlarning miqdori emas, balki insonning turli muammoli vaziyatlarda harakat qilish qobiliyatidir. Ustuvor maqsadlar - ta'lim yo'nalishlari quyidagilardir: o'z taqdirini o'zi belgilash, o'zini o'zi anglash, sotsializatsiya va individning rivojlanishi [2].

Rahbarlik uslubi menejment madaniyatining ma'lum elementlariga ega bo'lishini taqozo etadi. Madaniyat – boshqarish uslubining eng muhim majmuasidir. Yuksak madaniyatlilik, uyushqoqliq, aniqlilik va tezkorlik singari odamiylik fazilatlar har bir rahbar uchun namuna bo'lmog'i kerak.

Pedagogik boshqaruv natijaga qarab mo'ljal olish bilangina kifoyalanmaydi, u pedagogik hodisaga jarayon sifatida yondashadi. Boshqaruv – yangi g'oyalar uchun ochiq faoliyat. U o'z mohiyatiga ko'ra innovatsiondir. Har bir rahbar yoki pedagog pedagogik boshqaruv san'atida muttasil takomillashuvi mumkin. Hech kimni

International Conference on Economics, Finance, Banking and Management

Hosted online from Paris, France

Website: econfseries.com

24th October, 2025

samarali rahbar bo'lishga o'rgatish mumkin emas. Bo'ning uchun ta'lim oluvchining shaxsiy ishtiroki, uning jiddiy nazariy ishga tayyorligi talab etiladi.

ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasi to'g'risida"gi Farmoni //O'zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari to'plami. Toshkent, 2017. – B. 39. www.lex.uz
2. V.X.Xodjayev, Umumta'lim maktabi o'quvchilarida mustaqil fikrlashni shakllantirishning didaktik asoslari, Ped.f.n...diss. – Toshkent, 2009, 19 b
3. Uljaevna U. F. et al. NECESSARY CONDITIONS FOR THE DEVELOPMENT OF CREATIVE THINKING IN FUTURE TEACHERS //Modern Journal of Social Sciences and Humanities. – 2022. – T. 4. – C. 444-448.
4. Uljayevna O. R. F., Saydamatovna S. Z. MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNING IJODIY FAOLIYATINI SHAKLLANTIRISHNING O'QUV-USLUBIY TA'MINOTI //Science and innovation. – 2022. – T. 1. – №. B3. – C. 349-355.